

2688 бр

За

С. М. БУГАЙ
високі
врожай
махорки

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ
ЛІТЕРАТУРИ УРСР

Ціна 1 крб. 50 коп.

V.N. Karazin Kharkiv National University

00666026

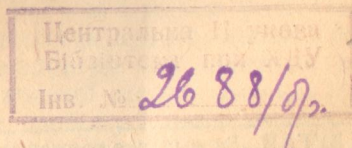
6

633.54

С. М. БУГАЙ

ЗА ВИСОКІ ВРОЖАЇ МАХОРКИ

ПРОВЕРЕНО
ІНВ. №

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ
КИЇВ 1945 ХАРКІВ

Редактор А. Н. Свистельник

С. М. БУГАЙ „За высокие урожан махорки“ (на украинском языке) Государственное издательство сельскохозяйственной литературы УССР. Киев, Ворошилова, 10.

До Вітчизняної війни Україна славилась високими врожаєми махорки. Середній урожай цієї культури становив 24—25 центнерів з гектара, а багато колгоспів збирали й по 40—50 центнерів. По сто і більше центнерів з гектара збирало чимало ланок. Серед них славиться найвищими і сталими врожаєми ланка депутата Верховної Ради СРСР, орденоносниці Палажки Явдокимівни Шолом з колгоспу ім. Ворошилова, Варвинського району, Чернігівської області.

Перед війною ланка П. Шолом збирала по 120—150 центнерів махорки з гектара з усієї закріпленої за нею площі, перебивши всі рекорди по врожайності цієї культури. За одержання високих урожаїв махорки уряд нагородив П. Я. Шолом орденом „Знак Пошани“, а Виставочний комітет Всесоюзної сільськогосподарської виставки відзначив золотою і срібною медалями виставки.

Свою майстерність у боротьбі за високі врожаї Палажка Явдокимівна передавала іншим ланкам. По сто і більше центнерів з гектара одержували ланки того ж колгоспу Ольги Федорчаченко, Марії Волик та інші.

Зростали і середні врожаї по колгоспу. З 22 центнерів, які зібрав колгосп у середньому з гектара 1936 року, за чотири роки наполегливої роботи колгоспники збільшили врожаєм махорки до 49 центнерів з гектара.

Високі врожаї давали великі прибутки, високу оплату трудодня колгоспників. Багато колгоспів України за продану державі махоркову сировину одержували сотні тисяч карбованців. До них належав і колгосп ім. Ворошилова.

Творчу, мирну працю наших народів порушили криваві підлі вороги гітлерівські загарбники. Вогнем і мечем фашистські розбійники намагалися знищити багатства країни, поневолити волелюбний український народ. За недовгий час німецькі окупанти завдали колгоспам України величезної шкоди, вивезли і знищили сільськогосподарський інвентар, робочу і продуктивну худобу, зруйнували і спалили багато колгоспних будівель, вигнали до Німеччини на каторгу сотні тисяч населення.

В колгоспі ім. Ворошилова німецькі загарбники зруйнували три колгоспні стайні, дві стандартні махоркові сушарні, дванадцять навісів для сушіння махорки, спалили всі парникові рами—їх було близько п'ятисот, знищили більшість сільськогосподарського інвентаря, робочу та продуктивну худобу, пограбували колгоспну пасіку, зліквідували сівозміну, цю важливу основу боротьби за піднесення врожайності.

Могутніми ударами Червона Армія очистила нашу рідну батьківщину від фашистської нечисті. З великим піднесенням взялись колгоспники до відновлення своїх колгоспів.

Рано навесні 1944 р. повернулась з евакуації до рідного колгоспу і П. Я. Шолом. Через два дні після цього її обрали на голову правління колгоспу. Наближався час посіву. Треба було за дуже короткий строк підготуватись до нього—засипати насіння, відремонтувати інвентар, привчити до роботи в запряжці корів колгоспників.

Роботу в колгоспі почали з організації людей. Зразу ж відновили роботу всіх бригад і ланок. На бригадирів та ланкових призначили найбільш досвідчених колгоспників.

Кращі ланкові—Ольга Федорчатенко, Одарка Коваленко, Федосія Сіромолот, Палажка Назим та інші знову стали на чолі ланок. Дружно закипіла робота в колгоспі. Добре підготувались до посіву ярих культур і добре провели його.

За успішне проведення весняного посіву колгоспові було вручено перехідний Червоний прапор виконкому Чернігівської обласної Ради депутатів трудящих.

Багато довелось попрацювати для відновлення культури махорки. За час німецької окупації ця культура в колгоспі зовсім занепадала. Колись родючі тютюнові плантації були виснажені, засмічені бур'янами. До того ж під посів 1944 року не було зорано жодного гектара на зяб. Поживну суміш для розсадників не заготовлено, не очищено траншей для парників і теплих гряд.

В таких складних умовах довелось відновлювати тютюнництво в колгоспі.

Та знатна ланкова, ставши на чолі колгоспу, не розгубилась. Вона поставила перед колгоспниками завдання—виросити високий урожай махорки, повернути колгоспові минулу славу.

Широко розгорнувши соціалістичне змагання за одержання високих урожаїв, колектив колгоспу ім. Ворошилова домогся добрих наслідків. З усієї площі в 40 гектарів було зібрано по 28 центнерів махорки. Передові ланки—Ольги Федорчатенко, Одарки Коваленко, Ганни Волик і інші одержали по сто і більше центнерів з гектара.

В цій брошурі висвітлюється досвід колгоспу ім. Ворошилова по одержанню високих урожаїв махорки.

Посіви махорки розміщати на високородючих ділянках

Колгоспи України вирощують махорку на різних типах ґрунтів: чорноземах, сірих і темносірих опідзолених ґрунтах, підзолистих ґрунтах, окультурених торфовищах.

Як доводить практика передовиків, високі врожаї махорки можна одержати на різних ґрунтах. Так, наприклад, ланки П. Шолом, О. Федорчатенко та інші з колгоспу ім. Ворошилова рекордні врожаї махорки вирощують на осолоділому чорноземі, ланка Н. Дяченко з колгоспу ім. Сталіна, Чорнухинського району, Полтавської області—на слабо солонцюватому чорноземі, ланка З. Бідної з колгоспу Червоний прапор, Дмитрівського району, Чернігівської області—на вилугованому чорноземі, ланка У. Кожукало з колгоспу Червона перемога, Срібнянського району, Чернігівської області—на світлосірому опідзоленому ґрунті. По сто і більше центнерів махорки з гектара одержано на підзолистому ґрунті Святошинського дослідного поля Українського науково-дослідного інституту соціалістичного землеробства.

Для одержання високих урожаїв махорки відведені площі повинні бути добре забезпечені поживними речовинами і вологою.

Науково-дослідні заклади довели, що на кожний центнер урожаю махорка забирає в два-три рази більше поживних речовин, ніж зернові культури, а кожна рослина махорки при доброму розвитку за добу випаровує з ґрунту не менше одного літра води, що становить 50—70 тонн води на гектар. В зв'язку з цим здавна махорку сіють на високородючих низинних місцях. В колгоспі ім. Ворошилова з року в рік махорку сіяли на присадибних ділянках у долині ріки Удай. Ґрунти плантацій—осолоділі черноземи. Ґрунтові води на більшості плантацій залягають на глибині одного-двох метрів від поверхні.

До Вітчизняної війни площі під махорку щороку удобрювали органічними і мінеральними добривами, ґрунт старанно обробляли і тримали в чистому від бур'янів стані. В наслідок цього махоркові плантації відзначались серед інших земель колгоспу особливо високою родючістю ґрунту.

За часів німецької окупації на махоркових площах вирощувались різні культури, добрива не вносились, бур'яни виплювались не систематично, зовсім не провадилась боротьба з шкідниками. Усе це різко знизило якість тютюнових плантацій. Перед колгоспом постало питання: на яких же площах розмістити посіви махорки 1944 року?

Багаторічний досвід показує, що на дуже удобрених площах (як от на конопляниках, старих махоркових плантаціях) можна одержувати високі врожаї різних культур протягом багатьох

років навіть без додаткового внесення добрив. Зважаючи на це, було вирішено доведений до колгоспу план посіву махорки розмістити на старих махоркових плантаціях. Хоч якість цих плантацій за час тимчасової німецької окупації значно знизилась, проте ще й зараз вони були родючіші, ніж інші землі колгоспу.

Кожній ланці відвели площу на старому місці, де вона працювала до війни. Як справжні господарі вийшли ланки на свої старі ділянки і з першого дня почали їх удобрювати, очищати від бур'янів, готувати до посіву.

Грунт під махорку щороку удобрювати

Одним з наймогутніших засобів піднесення врожаїв махорки і підвищення якості сировини є удобрення ґрунту. При доброму обробітку плантацій внесення 35—40 тонн гною підвищує врожай махорки на двадцять-тридцять центнерів на гектар. Наприклад, у колгоспі ім. Кірова, Мало-Дивицького району, на неудобреній ділянці врожай махорки становив 20,9 центнера з гектара, а на ділянці, де було внесено 36 тонн гною, урожай махорки дорівнював уже 50,8 центнера на гектар.

Високі прирости врожаю дають мінеральні добрива. В колгоспі „Комунар“, Мало-Дивицького району, на родючому, але неудобреному ґрунті врожай махорки становив 39 центнерів з гектара, а при внесенні повного мінерального добрива врожай підвищився до 58 центнерів з гектара. Ще більші прирости врожаю дає поєднане внесення гною і мінеральних добрив. В досліді, проведеному на Святошинському дослідному полі, на неудобрених ділянках урожай махорки становив в середньому 25—30 центнерів, а на ділянках, удобрених гноєм і мінеральними добривами, урожай махорки дорівнював 90—100 центнерам на гектар. Удобрення ґрунту також багато прискорює ріст махорки на початку її розвитку (мал. 1).

До Вітчизняної війни колгосп ім. Ворошилова, як і інші передові колгоспи, щороку удобрював усю площу, відведену під махорку, вносячи по 30—40 тонн гною на гектар. Крім гною, для удобрення ґрунту використовували птишиний послід, фекальні компости, попіл та мінеральні добрива.

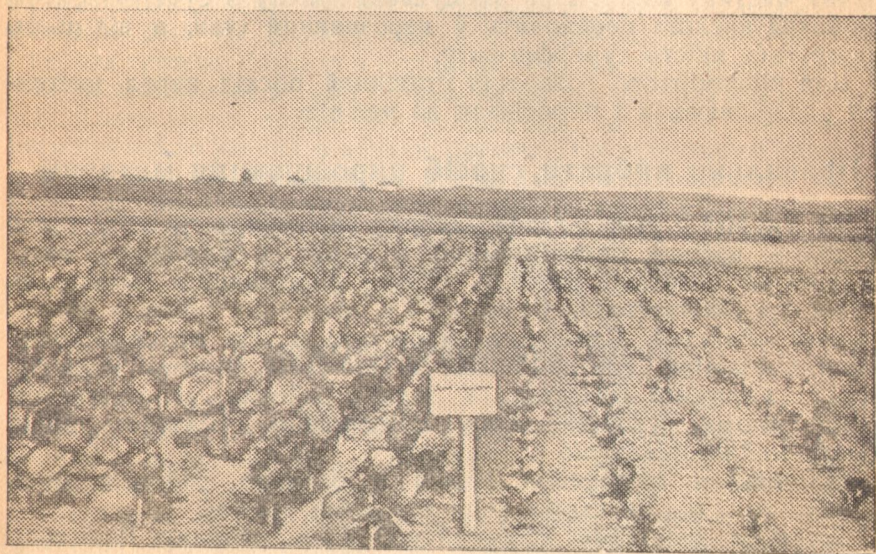
Ланка Палажки Шолом щороку вносила на кожний гектар по 35—40 тонн гною і по 2—3 центнери азотних, фосфатних і калійних добрив. В окремі роки, як, наприклад, в 1938 році, крім того, на кожний гектар було внесено ще по 12—15 тонн фекальних компостів.

Внесення великої кількості добрив забезпечило підвищення родючості ґрунту і різке зростання врожаїв махорки.

Якщо 1935 року врожай махорки на площі ланки Палажки Шолом не перевищував 50—60 центнерів з гектара, то 1936 року

врожай становив уже 116 центнерів, а 1937 року—153 центнери з гектара.

Найвищі прирости врожаю будуть тоді, коли добрива вносити під глибоку оранку. Добрива, внесені в поверхневі шари ґрунту, недостатньо використовуються рослинами, особливо в засушливі роки. При внесенні мінеральних добрив під борону або культиватор, при засушливій погоді часто спостерігається значне пригнічення рослин на початку їх росту. Тому в колгоспі ім. Ворошилова, як і в інших передових колгоспах, гній і більшу частину мінеральних добрив вносять під глибоку зяблеву оранку.

Мал. 1. Махорка, висіяна на удобреній плантації (зліва) і на неудобреній плантації (справа)

Під культиватор вносять частину мінеральних добрив, а також фекальні компости і пташиний послід, які заготовляють узимку.

Крім удобрення ґрунту під плуг та культиватор, більшість ланок колгоспу широко застосовують внесення добрив у період росту рослин, тобто підживлюють посіви. Ланка тов. Шолом щороку підживлювала махорку по два-три рази, використовуючи для цього мінеральні добрива і пташиний послід.

Під посіви махорки 1944 року з осені не було удобрено жодного гектара. Для удобрення площі навесні в колгоспі не було достатньої кількості добрив, не було також тягової сили, щоб їх вивезти.

Для удобрення ґрунту під махорку більшість ланок використали добрива, заготовлені на своїх садибах, а для їх вивезення колгоспники запрягали власних корів. Так було удобрено понад десять гектарів. Деякі ланки, як Федорчатенко, Андрієнко, Сіромолот, Волик, удобрили всю площу, використавши для цього гній, пташиний послід та попіл.

Гній усі ланки приорювали на глибину 20—22 сантиметри, а попіл і пташиний послід вносили під культиватор та борони.

Попіл, як відомо, не можна змішувати з багатьма добривами. При змішуванні попелу з гноем, пташиним послідом, компостами та азотними мінеральними добривами ці добрива втрачають значну частину азоту. При змішуванні попелу з суперфосфатом фосфатна кислота переходить у нерозчинний стан, а від цього знижується якість суперфосфату.

Для рівномірного розподілу пташиний послід перед внесенням роздрібнювали і пересівали на решета.

Правильно вибрати спосіб вирощування махорки

На Україні з давніх-давен махорку вирощують сіянкою, тобто висівають насіння безпосередньо в ґрунт, і саджанкою, висаджуючи на плантації розсаду. Сіянку здебільшого вирощують у районах Полтавської, Сумської і в південних районах Чернігівської областей. Саджанку вирощують в усіх махоркосіючих районах України, але найбільше в Поліській частині Чернігівської і Сумської областей. У деяких районах, як, наприклад, Олишівському, Куликівському, Ніжинському, махорку вирощують майже виключно саджанкою.

Неоднакове поширення сіянки в окремих районах пояснюється тим, що не скрізь вона дає добрі врожаї.

Багатьма дослідями встановлено, що в районах Лісостепу сіянка і саджанка дають приблизно однакові врожаї. Так, наприклад, на Переволочанській дослідній станції врожай сіянки становив 33,5 центнера, а саджанки—33,7 центнера з гектара. В колгосп ім. Комінтерну, Чорнухинського району, врожай сіянки дорівнював 41,2, а саджанки—41,8 центнера з гектара.

В районах Полісся, а також на низинних ділянках в усіх районах махоркосіяння саджанка дає вищі врожаї, ніж сіянка. Наприклад, на низинній плантації Лохвицької дослідної станції врожай сіянки становив 33 ц, а саджанки—39,3 центнера з гектара.

Добираючи спосіб вирощування махорки, треба брати до уваги, що сіянка дає добрі результати лише на площах, зораних на зяб, і з структурними ґрунтами, що мало ущільнюються. На ділянках з важкими безструктурними ґрунтами, а також по веснооранці кращі результати дає саджанка.

Колгосп ім. Ворошилова на більшості площ вирощує махорку

сіянкою. Під саджанку відводяться лише низинні ділянки, що затоплюються при весняній поводі. Ланка П. Шолом на своїй площі вирощувала сіянку і в боротьбі за високі її врожаї Палажка Явдокимівна досягла великої майстерності. Рік-у-рік урожай сіянки на площі її ланки становив близько 150 центнерів з гектара.

Висока врожайність сіянки значною мірою пояснюється тим, що площі щороку удобрювали і орали на зяб, старанно виполували бур'яни і високоякісно провадили посів.

В 1944 році колгосп ім. Ворошилова на всій площі вирощував сіянку, не зважаючи на відсутність зябу. Таке рішення було прийнято через те, що в колгоспі зовсім не лишилось парникових рам та коробів, потрібних для закладання парників і теплих грядок. Розсада в холодних грядках, як відомо, вистачає для висаджування в пізні строки, через що вона дає знижені врожаї. Колгоспники добре собі усвідомили, що посів махорки по веснооранці зв'язаний з певним ризиком. При відсутності весняних дощів сіянка по веснооранці могла загинути. Зважаючи на це, було вирішено виростити в холодних грядках страховий фонд розсади, з розрахунку 50 квадратних метрів на кожний гектар, щоб на випадок незадовільних сходів було чим пересадити чи підсадити сіянку на всій площі.

Старанно обробляти ґрунт

Найвищі врожаї дає махорка при вирощуванні її по ранній зяблевій оранці. До війни колгосп ім. Ворошилова, як і інші передові колгоспи, площі, відведені під махорку, орав на зяб наприкінці серпня—на початку вересня. Велику увагу приділяли глибині оранки. Всі площі орали на глибину не менше 22—25 сантиметрів. Глибока оранка, як відомо, сприяє нагромадженню вологи в ґрунті і очищенню поля від бур'янів та шкідників. Глибоко приоране насіння бур'янів не проростає і втрачає схожість, а багато шкідників гине.

В боротьбі за підвищення врожайності і знищення бур'янів та шкідників велике значення має лушіння ґрунту. На злущених площах добре зберігається волога, в наслідок чого насіння бур'янів, знаходячись на незначній глибині, швидко проростає. Під час глибокої оранки молоді сходи бур'янів знищуються. Багато знищується при лушінні і шкідників. Лушіння також збагачує ґрунт на поживні речовини. Практика роботи колгоспів, а також колгоспні дослідження показують, що від лушіння, проведеного зразу ж після збирання попередників, урожай махорки підвищується на 5—6 центнерів з гектара. В колгоспі ім. Ворошилова площі під махорку здебільшого зразу ж після збирання врожаю орють на повну глибину. Лушіння ж провадять лише на тих ділянках,

де врожаї збирають у ранні строки: наприкінці липня—на початку серпня. Злучені площі переорюються на повну глибину у вересні. Лише в 1944 році довелося махорку вирощувати по веснооранці.

Посів по веснооранці дуже ускладнив вирощування махорки, бо відомо, що ґрунт, зораний навесні, швидко пересихає і насіння, що загортається лише на глибину одного сантиметра, може не дати сходів.

Щоб забезпечити з'явлення дружніх і ранніх сходів по веснооранці, підготовку ґрунту до посіву треба було провести якнайраніше, в перші дні весняних польових робіт. Готувати ґрунт—орати і боронувати почали з 20 квітня, як тільки ґрунт можна було обробляти. Слідом за плугом поле боронували в два-три сліди. На деяких площах, де ґрунт недосить розволочувався, пускали культиватори. Закінчували підготовку ґрунту на кожній ділянці за один-два дні. Перед посівом поле прикочували дерев'яними котками, щоб вирівняти й ущільнити ґрунт.

Найвищі врожаї дають ранні посіви

Найвищі врожаї з року в рік дають ранні посіви, проведені в перші дні весняних польових робіт. Запізнення з посівом знижує врожаї і значно погіршує якість сировини. Так, наприклад, у колгоспі „Шлях“, Конотопського району, при посіві в перший день польових робіт урожай махорки становив 24,5 центнера з гектара, при посіві через сім днів—18,1 центнера, а при посіві через п'ятнадцять днів—тільки—13,9 центнера. В роки з посушливою весною пізно проведені посіви махорки, можуть зовсім загинути.

Зважаючи на велику перевагу ранніх строків посіву, ланка П. Шолом щороку висівала махорку якнайраніше, не пропускаючи жодного пригожого дня. Посів завжди закінчували в стислі строки—за два-три дні.

В 1944 році всі ланки почали сіяти махорку 22 квітня⁷¹ і закінчили посів 25 квітня. Сіяли вручну, рядовим способом, з шириною міжрядь в 50 сантиметрів. Для посіву використовували насіння, пророщене до з'явлення точок росту, змішавши його пополам з сухим.

Пророщене насіння дає дружні сходи днів на вісім-десять раніше, ніж сухе. Але перші сходи махорки, особливо за ранньої весни, іноді пошкоджуються заморозками. Отже, щоб не довелося пересівати посівів, і домішують до пророщеного насіння сухе, з якого сходи з'являються значно пізніше і тому не пошкоджуються заморозками.

Домішування сухого насіння забезпечує з'явлення повторних сходів лише за дощової весни. В холодну ж, посушливу погоду

сухе насіння не проростає, а тому для підсаджування посівів треба завжди мати страхові фонди розсади з холодних грядок.

До пророщування насіння в колгоспі ім. Ворошилова приступають за три-чотири дні до початку посіву. Перед пророщуванням насіння замочують протягом шести-восьми годин у теплій воді хатньої температури. Після замочування насіння промивають у чистій воді, щоб обмити його від слизу і забезпечити кращий доступ повітря під час пророщування. Пророщують у теплій хаті з температурою від 20 до 30 градусів. Для цього насіння розстиляють на рядні, шаром у 5—6 сантиметрів, зверху прикривають мішковиною, щоб воно не пересихало і щодня двічі або тричі перемішують та зволожують. Через три-чотири дні починають з'являтися проростки. Коли 20—30% насіння наклюнається пророщування припиняють і приступають до посіву.

Якщо з тих чи інших причин посів доводиться на якийсь час припинити, то насіння треба підсушити, щоб воно не проросло. При підсушуванні проростки поховуються і насіння зберігають у сухих приміщеннях, розстеливши тонким шаром. Треба мати на увазі, що пророщене, а потім підсушене насіння майже так само сходить, як і те, що не підсушувалось. Тому повторного пророщування робити не потрібно.

Висівали махорку під маркер, яким робили борозенки завглибшки один сантиметр. Норма висіву—3 кілограми на гектар. Щоб рівномірніше висіяти насіння до нього домішують переній-сипець з розрахунку 50—100 кілограмів на гектар.

Насіння махорки дуже дрібне, а тому його не можна загортати на глибину понад один сантиметр. При глибшому загортанні одержують знесилені сходи, які потім значно відстають у рості. Щоб висіане насіння мало досить вологості для проростання, ґрунт у рядках після посіву добре утоптували ногами. Особливо старанно це робили в 1944 році, коли сіяли махорку по веснооранці. Притоптуванням рядків досягали доброго ущільнення ґрунту і загортання насіння на достатню глибину, а тому в додатковому загортанні рядків не було потреби.

Виростити ранню розсаду

Махорка-саджанка дає високі врожаї лише при ранніх строках садіння, проведених у першій половині травня. Запізнення з садінням завжди призводить до різкого зниження врожаю і погіршення його якості.

Багатьма дослідями і практикою колгоспів встановлено, що при запізненні з садінням на десять днів урожай махорки знижується на 20—25%, а при запізненні з садінням на 20—25 днів урожай знижується навіть на 50 і більше процентів.

Для раннього садіння розсада вистигає лише з парників. Розсада з теплих грядок вистигає днів на десять пізніше, а з холодних грядок буває готова лише для пізнього садіння і для підсаджування зріджених посівів сіянки і саджанки.

До Вітчизняної війни розсаду для садіння колгосп ім. Ворошилова вирощував лише в парниках, а з теплих та холодних грядок використовував для підсаджування на зріджених площах.

Підготовчу роботу до вирощування розсади в парниках і теплих грядках починали заздалегідь. Ще з літа очищали траншеї, підготовляли поживну суміш. Для виготовлення суміші брали перегній, городню землю та пісок у рівних частинах. Суміш зберігали до весни в кучах. Взимку виготовляли потрібну кількість парникових мат, ремонтували короби, рами, заготовляли гній.

На кожний парник з п'яти рам заготовляли 3—4 тонни кінського свіжого гною. Щоб до укладання в парники і теплі грядки гній не перегорав, його зберігали у щільних буртах.

До закладання парників щороку приступали в двадцятих числах березня, з тим, щоб на кінець квітня була готова розсада для висаджування на плантації. Перед закладанням у траншеї гній розігрівали, перекладаючи його в пухкі великі купи. Гній у траншеї закладали шаром 40—45 сантиметрів. Днів через чотири-п'ять, коли гній добре розігрівався, його утоптували і насипали поживну суміш шаром в 15—16 сантиметрів. Коли поживна суміш добре розігрівалася, приступали до посіву. Висівали пророщене насіння в нормі 2 грами на один квадратний метр парника. Під час росту розсади парники систематично поливали та провітрювали.

Відомо, що парникова розсада може захворіти, або й зовсім загинути, якщо не буде за нею належного догляду. В теплих парниках при надмірному поливанні і недостатньому провітрюванні розсада хворіє на гнилизну. При недостатньому поливанні вона жовтіє, а іноді й зовсім гине. В суху, холодну погоду провітрювання обмежували, в теплу, вологу погоду, навпаки, посилювали.

Для прискорення росту розсади в колгоспі ім. Ворошилова її щороку підживлюють пташиним послідом і мінеральними добривами. Поживний розчин з мінеральних добрив виготовляли так: на відро води брали азотних добрив 35—40 грамів, суперфосфату—20—25 грамів і калійної солі—15—20 грамів. Одним відром розчину підживлювали розсаду на 5 квадратних метрах парників чи інших розсадників. Після підживлення розсаду поливали чистою водою, щоб обмити з листків добрива.

Успіх вирощування розсади в холодних грядках великою мірою залежить від якості ділянок, відведених під розсадники. Вони повинні мати високородючий ґрунт, добре обігріватись сонцем

і мати захист від вітрів. На таких ділянках, при доброму догляді, розсада виростає за 35—40 днів (мал. 2).

До війни ґрунт під холодні грядки удобрювали та орали з осені. В 1944 році ділянку під холодні грядки удобрили та зорали напровесні, 20 квітня, в перший день польових робіт. Під оранку було внесено гній в нормі 50—60 тонн на гектар.

Мал. 2. Розсада махорки, вирощена в холодних грядках

Слідом за оранкою площу заволочили в три сліди і зразу ж почали нарізати грядки.

Грядки нарізали завширшки в один метр і завдовжки 25 метрів. Поверхню грядок старанно вирівнювали, розволочували граблями і негайно проводили посів. Для посіву використовували тільки пророщене насіння без домішування сухого, висіваючи по 3 грами на один квадратний метр. Для рівномірності висіву до насіння домішували пісок, в кількості пів відра на кожну грядку розміром 25 квадратних метрів. Після посіву грядки притрушували перегноем товщиною 0,5 сантиметра, поливали і вкривали матами, яких не знімали до початку з'явлення сходів. За холодної дощової весни мати на грядках іноді (в теплі

дні) доводиться знімати і до з'явлення сходів, щоб ґрунт обігрівся і протрях.

Всього було посіяно 2200 квадратних метрів, тобто по 55 метрів розсади на кожний гектар сіянки. Цієї площі холодних гряд було цілком досить для пересадки всієї площі сіянки на випадок її загибелі.

За розсадою добре доглядали—систематично поливали, пропюльовали від бур'янів та підживлювали.

Підживлювали розсаду пташиним послідом двічі: вперше тоді, коли на рослинах розвинулось по три справжніх листочки, і вдруге—через 8—10 днів після першого підживлення. Розчин з пташиного посліду виготовляли так: добриво насипали в діжку на $\frac{1}{4}$ її об'єму і доверху доливали водою, а потім діжку виставляли проти сонця і розчин щодня перемішували. Через 8—10 днів, коли розчин переставав шумувати, його розбавляли водою (на одне відро розчину—три-чотири відра води) і використовували для підживлювання розсади. Одним відром розчину удобрювали 5 квадратних метрів розсадника. Після підживлення розсаду поливали чистою водою, щоб обмити добрива з листочків і на більшу глибину промочити поживну суміш. Розсада розвивалась дуже добре, не зважаючи на холодну суху весну, і наприкінці травня була готова до висаджування.

В 1944 році колгосп мав досить розсади для підсаджування зріджених і пошкоджених зливами посівів, забезпечивши нормальну густоту на всіх плантаціях і, крім того, велику кількість розсади відпустив іншим колгоспам Варвинського району.

Рання саджанка забезпечує високі врожаї

Найвищі врожаї і найкращої якості дає рання саджанка. Практика роботи колгоспів доводить, що в районах Чернігівської області до садіння махорки можна приступати наприкінці квітня—на початку травня. Запізнення з садінням призводить до різкого зниження врожаю. За даними Лохвицької дослідної станції, при ранньому садінні врожай махорки становив 34,4 центнера з гектара, при запізненні з садінням на п'ятнадцять днів—24,8 центнера, а при запізненні на місяць урожай знизився наполовину. Крім того, при запізненні з садінням махорка досягає в пізні строки, від чого умови збирання і сушіння врожаю значно погіршуються.

В колгоспі ім. Ворошилова садити махорку починають наприкінці квітня—на початку травня і закінчують не пізніше 10—15 травня. Особливу увагу при садінні махорки звертають на густоту насадження.

На площі ланки П. Шолом густота насадження махорки становила не менше 65 тисяч, а в цілому по колгоспу—не менше

60—62 тисячі рослин на гектар. Щоб забезпечити потрібну густоту насадження, перед садінням площу обов'язково маркують у подовжньому і поперечному напрямках. Ширина міжрядь—50 сантиметрів, віддаль між рослинами в рядку—30 сантиметрів. Зменшення густоти насадження, як за рахунок поширення міжрядь, так і за рахунок збільшення віддалі між рослинами в рядку, призводить до зниження врожаю. Особливо різко знижується врожай при зменшенні густоти насадження на площах з низькою родючістю ґрунту. На таких площах треба висаджувати по 75—80 тисяч рослин на гектар з віддаллю між рослинами в рядку на 25—28 сантиметрів.

Тепер, коли родючість тютюнових плантацій значно знизилась, на додержання густоти насадження треба звернути особливу увагу. Правда, що густіші насадження, то більше робочої сили витрачається на вирощування врожаю, але ці додаткові витрати завжди себе виправдають.

Урожай саджанки великою мірою залежить від якості садіння. Щоб розсада добре приживалась, треба додержувати таких правил:

1. Садити розсаду у вологий ґрунт, поливаючи лунки перед садінням.

2. Землю щільно притискувати до корінців рослин.

3. Не допускати загинання корінців розсади доверху.

Треба також стежити за тим, щоб земля при садінні не падала на сердечко розсади, бо від цього розсада гине. Не слід також розсаду висаджувати і надто високо, бо при такому садінні рослини гірше приживаються і більше пошкоджуються приморозками.

Після посадки частина рослин може не прижитись, частина може загинути від шкідників. В таких випадках на зріджених місцях рослини підсаджують. Перший раз підсаджують через чотири-п'ять днів після закінчення садіння, другий раз—через такий же період після першого підсаджування.

Не можна припускати запізнення з підсаджуванням, бо тоді рослини значно відстають у рості і на час збирання врожаю часто не досягають і половини нормальної ваги. Крім того, пізно висаджені рослини на час збирання врожаю бувають недозрілі, гірше сохнуть і часто пліснявіють.

Добрий догляд за посівами—основа високого врожаю

Махорка в перший період свого розвитку росте дуже повільно. За перші 40—50 днів рослини лише досягають стану розсади, і в цей час посіви махорки легко можуть бути заглушені бур'янами або знищені шкідниками. Великої шкоди посівам

махорки в перший період завдають зливи, замулюючи молоді сходи і утворюючи міцну корку. Якщо не запобігти цьому, посіви махорки можуть або зовсім загинути, або дати знижені врожаї.

Перша робота по догляду за посівами махорки—це шарування. В колгоспі ім. Ворошилова перше шарування проводять до з'явлення сходів, а друге—як тільки з'являться сходи.

В минулому році шарування махорки почали через п'ять-шість днів після посіву, ще до з'явлення сходів—сліпе шарування. При першому шаруванні орієнтувались по слідах утоптаних рядків, які бувають добре помітні навіть після великих дощів. Сліпим шаруванням запобігли надмірному випаровуванню вологи в ґрунті, знищили корку та бур'яни на початку їх проростання.

Через 10—12 днів після посіву з'явились дружні сходи. Друге шарування з виполюванням бур'янів у рядках всі ланки провели як тільки з'явились сходи.

Часто колгоспи обмежуються одним шаруванням, пояснюючи це недостаткою робочої сили. Проте, як показує досвід роботи колгоспу ім. Ворошилова, на одноразове шарування, проведене із запізненням, витрачається не менше робочої сили, ніж на своєчасно проведене дворазове шарування. Тим часом розвиток махорки при одноразовому шаруванні завжди буває значно гірший, ніж при дворазовому. Через сім-десять днів після другого шарування, коли рослини вкоренились, було проведено перше розпушування ґрунту на 5—6 сантиметрів.

Добрий догляд забезпечив дружний, швидкий ріст махорки. Через місяць після посіву рослини мали по три-чотири справжніх листочки і ланки провели перше проривання—букетування, з віддаллю між букетами 25—30 сантиметрів. Коли рослини досягли розміру розсади, махорку прорвали вдруге, залишаючи рослини в рядку на віддалі 25—30 сантиметрів одна від одної.

Одночасно з останнім прориванням зріджені місця підсаджували, використовуючи для цього розсаду з холодних грядок (рослини сіянки для підсаджування не використовували, бо вони мали слабо розвинену кореневу систему і при пересаджуванні погано приживались).

Великої шкоди посівам махорки в минулому році завдали зливи. Деякі площі довелось зовсім пересадити. Для ремонту пошкоджених посівів використовували розсаду також з холодних гряд. Після другого проривання сіянки провели підчистку двох нижніх листочків. Підчистку нижніх листочків робили щороку, але ступінь підчищення буває неоднаковий. У посушливі роки, коли нижні листочки через недостачу вологи в ґрунті підгорають, підчищали вище, ніж у вологі роки. Саджанку підчищали двічі—перший раз через 12—15 днів після садіння і вдруге—через 10—12 днів після першого підчищення. Сіянку

підчищали один раз. Після підчищення, в міру потреби, періодично виполювали бур'яни, та розпушували ґрунт у міжряддях і в рядках.

В 1944 році махорку пропoлювали по два-три рази (крім шарувань), а передові ланки—Федорчатенко, Волик, Андрієнко—по три-чотири рази.

Розпушували ґрунт у різні роки по-різному: в дощовий 1937 рік—частіше і глибше, у посушливий 1938 рік—мілкіше і не так часто. Проте, завжди глибину розпушування не доводили більше 10 сантиметрів, щоб не пошкоджувати коренів, які знаходяться в поверхневих шарах ґрунту.

В усі роки стахановської праці Палажка Шолом велику увагу приділяла підживлюванню. Починаючи з 1936 року, вся махорка на площі її ланки підживлювалась по два-три рази. Для підживлювання використовували пташиний послід, гноївку та мінеральні добрива. Пташиний послід вносили в нормі 8—10 центнерів, а гноївку—по 3—4 тонни на гектар. Мінеральних добрив давали по одному центнеру суперфосфату і амонійної селітри і по півцентнера калійної солі на гектар. Добрива вносили в розчиненому стані в борозенки, проведені ралом або сапками на глибину 6—8 сантиметрів. При першому підживлюванні борозенки робили на віддалі 10—12 сантиметрів від рядка і при другому—посередині міжряддя.

Найкраще діють добрива при підживленні, якщо їх вносити в перший період розвитку—до вершкування. При запізненні з підживлюванням вплив внесених добрив зменшується, а разом з тим утруднюються умови їх внесення. В перший раз підживлюють зразу ж після проривання сіянки або через 12—15 днів після садіння саджанки, вдруге підживлюють через 10—15 днів після першого. Рослини, що відстають у рості, підживлюють додатково. При цьому біля них роблять ямки, в які наливають по $\frac{1}{4}$ літра удобрювального розчину і зразу ж їх загортають, щоб ґрунт не пересихав.

Надаючи великого значення підживлюванню, колгосп ім. Ворошилова, хоч і відчував недостачу робочої сили, все ж і минулого року провів підживлення близько 10 гектарів махорки. Для підживлювання використовували пташиний послід, який перед внесенням розчиняли в воді. На шумування посліду не ставили (дослідами встановлено, що при внесенні розчину пташиного посліду в борозенки або лунки на віддалі 10—15 сантиметрів від рядка шумування не підвищує впливу цього добрива). Насамперед підживлювали посіви на ділянках, де рослини відставали в рості.

Забезпечуючи такий догляд за посівами, колгоспники колгоспу ім. Ворошилова домагались доброго і дружнього розвитку рослин на всіх плантаціях.

2088/ср.

Вершкування і пасинкування

Щоб одержати високі врожаї доброякісної сировини, махорку треба вершкувати та пасинкувати. Якщо лишити махорку неverschкованою і непасинкованою, або провадити ці роботи з запізненням, то багато поживних речовин витратиметься на утворення суцвіть і насіння. На таких рослинах листя буває легковаге, з невисоким процентом нікотину, нижні листки часто підгорають, махорка різко знижує врожай.

За дослідями Переволочанської дослідної станції, при своєчасному вершкуванні і пасинкуванні врожай махорки становив 24,1 центнера з гектара при 3,7 процентах нікотину в листках. При несвоечасному ж пасинкуванні і вершкуванні врожай дорівнював лише 16,9 центнера з гектара при 2,6 процентах нікотину в листках.

Вершкувати махорку високорослих сортів слід до початку цвітіння, а низькорослих, в яких бутони мало відокремлені від верхніх листків,—на початку цвітіння.

В колгоспі ім. Ворошилова в минулому році вершкували махорку до початку цвітіння—в період бутонізації рослин. Таке раннє вершкування пояснюється тим, що сорт Високоросла зелена, який вирощували в колгоспі, має подовжене суцвіття, що добре відокремлюється від верхніх листочків ще до початку цвітіння. Це дозволяє вершкувати рослину в період бутонізації, не пошкоджуючи верхніх листочків. При вершкуванні підчищали нижні, застарілі листки, лишаючи на рослинах для досягання найкраще розвинені середні та верхні.

Кількість листків для досягання лишають залежно від сорту і розвитку рослин. На сорті Високоросла зелена, з листками середнього розміру, залишають по 10—12, на крупнолистому сорті Хмелівка—по 8—9 листків. На добре розвинених рослинах залишають більше листків, ніж на середніх і недорозвинених.

Ланка П. Шолом на своїх ділянках з добрим розвитком рослин, як і інші передові ланки, на сорті Хмелівка лишали для досягання по 10—12 листків, а на сорті Високоросла зелена—12—14 листків.

Але треба мати на увазі, що при залишенні на рослинах надто великого числа листків коренева система не може забезпечити рослину в достатній мірі вологою і поживними речовинами, від чого рослини підгорають. В такому випадку врожай від збільшення числа листків знижується і якість його погіршується. Особливо часто це спостерігається на малородючих ділянках, недостатньо забезпечених вологою.

Разом з вершкуванням (а на деяких сортах, як, наприклад, на Черблі, і до вершкування) махорку пасинкують, обламуючи всі бокові стеблини (пасинки). Щоб не допустити зниження вро-

жаю і погіршення якості сировини, передові ланки пасинкують махорку по три-чотири рази, не даючи пасинкам відростати більше 5—7 сантиметрів завдовжки.

В колгоспі ім. Ворошилова в минулому році, пасинкували махорку не менше трьох разів, а передові ланки—по чотири рази (мал. 3).

Високоякісний догляд за посівами забезпечив добрий ріст махорки на всіх плантаціях, не зважаючи на несприятливі кліматичні умови минулого року. В багатьох ланок достигали рекордні врожаї, щедро відплачуючи колгоспникам за їх сумлінну працю.

Мал. 3. Пасинкування махорки в колгоспі ім. Ворошилова

Збирання махорки

В колгоспі ім. Ворошилова велику увагу приділяли вчасному проведенню збирання махорки. Зважаючи на те, що найвищих урожаїв і найкращої їх якості можна досягти лише при збиранні махорки в момент повної технічної стиглості, в колгоспі не допускали збирання як недостиглої, так і перестиглої махорки. Колгоспники добре пересвідчились, що при збиранні недостиглої махорки не лише різко знижується врожай, але й значно погіршується його якість. До того ж недостигла махорка погано

сохне, а сировина часто пліснявіє. Так само набагато знижуються врожай і якість сировини, коли запізнитись із збиранням махорки. При цьому на рослинах підгорають нижні листки, поширюється рябуха.

Махорка досягає на окремих ділянках не одночасно, а тому, щоб не допустити втрати врожаю, в колгоспі ім. Ворошилова щороку збирають махорку вибірково, в міру настання технічної стиглості. Технічна стиглість визначається такими ознаками: листя обвисає до низу, на листках зокрема нижніх, з'являються світлі плями,—їх добре помітно, якщо дивитись на листок проти сонця. На плантаціях чути запах махорки.

Перед рубанням махорку востаннє пасинкують, звертаючи особливу увагу на акуратне проведення цієї роботи, бо, як відомо, пасинки, залишені на рослинах, бувають свіжі до того часу, поки махорка зовсім висохне. Якщо скласти таку махорку в кипи, то на пасинках з'являється пліснява, яка потім поширюється на всю сировину. Разом з останнім пасинкуванням розколюють бадилля.

Розколювання бадилля є обов'язковим і дуже важливим агрозаходом. Якщо висушувати рослини з непоколотим бадиллям, то стебла і листя висихатимуть дуже нерівномірно. На той час, коли листя висохне, стебло буває зовсім вологе. Дослідами Переволочанської дослідної станції доведено, що рослини з розколотим стеблом висихають на десять-дванадцять днів швидше, ніж рослина з нерозколотим стеблом. Особливо прискорюється висихання сировини, коли стебла розколоті зовсім, з таким розрахунком, щоб рослина розпадалась на дві частини. Таке розколювання застосовувала у себе ланка П. Шолом і інші ланки колгоспу, що вирощують високі врожаї. (Мал. 4).

Через два-три дні після розколювання бадилля ланки починають рубати махорку. Рубають сокирками або зрізують ножами при самій землі, не лишаючи навіть маленьких пеньків, бо кожний сантиметр стебла, залишеного в прикореневій частині, дає до одного центнера втрати врожаю на гектар.

Зрубані рослини лишають на плантаціях на кілька годин для пров'ялювання. Махорку слід завжди добре пров'ялювати, щоб не допускати обламування листків під час перевезення врожаю до сушарень. Недов'ялена махорка під час томління цитніє, а при густому вивішуванні на вішалах часто гниє. Ланки, які добились високих урожаїв, пров'ялювали махорку довше, ніж ланки, що мають середні врожаї. Так, наприклад, ланки Волик, Федорчаченко, Андрієнко в 1944 році пров'ялювали махорку протягом двох днів. Для рівномірності пров'ялювання всіх листків, на другий день після рубання рослини перевертали на другий бік. Коли махорка добре прив'яне, її перевозять до сушильних приміщень і складають у шари заввишки 50—60 сантиметрів для томління.

При томлінні махорка розігрівається, втрачаючи вологу і підвищуючи товарні якості сировини. Проте, томління буває корисним лише в тому разі, коли його припиняють своєчасно, а також тоді, коли махорка нормально розігрівається. В теплу погоду томління припиняється через дванадцять-шістнаць годин, а в холодну—через добу. При томлінні не допускають розігрівання махорки в шарах понад 40—45°, бо при цьому рослини чорніють, втрачаючи велику кількість сухої речовини і погіршують якість

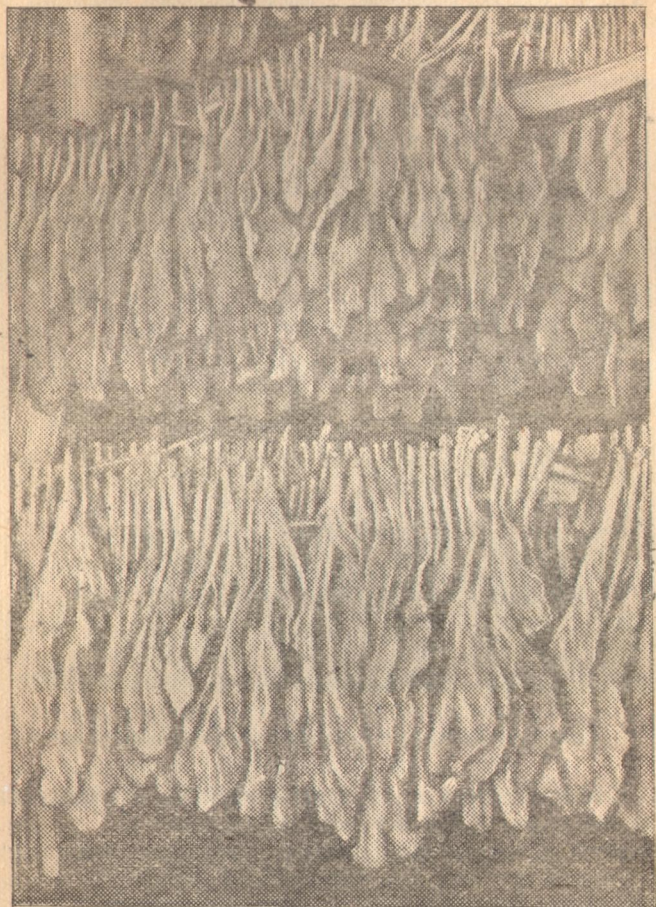
Мал. 4. Розколювання махорки перед збиранням

сировини. Коли махорка дуже розігрівалась, її перекладали або нанизували на глищі і вивішували для сушіння.

В 1944 році всім ланкам колгоспу ім. Ворошилова довелось провести велику роботу по підготовці приміщень до сушіння махорки. Хоч значну частину робіт по ремонту та обладнанню сушарень колгосп провів ще до початку жнив, але й на час збирання тютюнів лишилось багато роботи. Щоб не допустити перестигання врожаю, вдень ланки працювали на жнивях і на збиранні махорки, а вночі їхали в ліс на заготівлю глищів, лат та інших матеріалів:

Палажка Явдокимівна Шолом брала безпосередню участь у заготівлі лісоматеріалів для риштування сушилних приміщень.

Своїм прикладом вона заохочувала інших колгоспників. Понад 100 тисяч глиць заготували колгоспники за короткий строк, забезпечивши, таким чином, сушіння всього врожаю на глицях. На кожну глицю завдовжки 125 сантиметрів нанизували по п'ятнадцять-двадцять рослин і зразу ж розвішували в сушильні

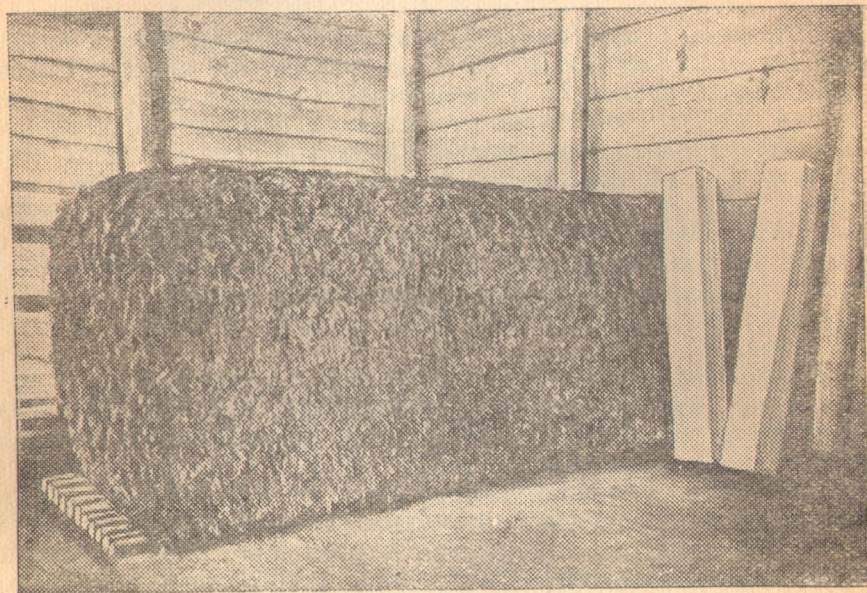

Мал. 5. Сушіння махорки на глицях в колгоспі ім. Ворошилова

приміщення (мал. 5). Хоч як важко було підготувати ці приміщення, але колгосп забезпечив висушування всього врожаю махорки в закритих приміщеннях. Для сушіння було використано різні господарські будівлі—клуні, тваринницькі примі-

щення, навіси, горища хат тощо. Під час сушіння махорки особливу увагу приділяли їх провітрюванню, зокрема в перший період, бо при недостатньому провітрюванні приміщень махорка часто пліснявіє, а при густому вивішуванні навіть загниває.

Збирання і сушіння махорки в минулому році почали 5 серпня, закінчили збирання 23 серпня. Щоб не допустити обминання листків, у колгоспі ім. Ворошилова ще до війни заведено було знімати з вішалів махорку з підвищеною вологістю—40—45%. Досушується сировина в кипах (мал. 6). При цьому способі досушування листя не обминається, отже, втрати врожаю набагато

Мал. 6. Досушування махорки в кипах

зменшуються, а до того ж збільшується пропускна здібність сушарних приміщень. Разом з тим при досушуванні сировини в кипах поліпшується її якість. Проте досушування махорки в кипах можна допускати лише для рослин, що добре вистигли і зібрані в ранні строки.

Рослини, пошкоджені градом, а також недостиглі при досушуванні в кипах можуть запліснявіти.

Махорка складена в кипи, розігрівається, випаровуючи воду. Найкраще досушується махорка при температурі 35—40°. При вищій температурі дуже руйнується суха речовина, сировина чорніє, при низькій температурі, навпаки, сировина легко може

запліснявіти. Для зниження температури кипи перекладали, охолоджуючи сировину. Коли ж махорка не розігрівалась, то кипи утоптували і збільшували їх розмір. При нормальному розігріванні сировини, після двох-трьох перекладань, які повторюють через три-чотири дні, сушіння закінчується.

Сушіння всього врожаю махорки в колгоспі ім. Ворошилова закінчили до 20 вересня. Висушену сировину розподілили на три сорти, згідно встановленого стандарту.

Висока агротехніка—важлива умова боротьби з шкідниками і хворобами

Шкідники і хвороби часто завдають посівам махорки великої шкоди. Найбільші втрати врожаю бувають від капустянки, озимої совки, дротяників. В окремі роки посівам махорки великої шкоди завдає гусінь лучного метелика, а в південних районах махоркосіяння—мідляк піщаний. З хвороб слід насамперед відзначити такі, як ряхуха, склероцинія, підгар. В 1944 році в багатьох районах України махорка була дуже пошкоджена вірусними хворобами. Як хвороби, так і шкідники найсприятливіші умови розвитку знаходять на посівах з низьким рівнем агротехніки. У передовиків втрати врожаю від шкідників і хвороб бувають значно нижчі, а таких захворювань, як підгар, і зовсім не буває.

В колгоспі ім. Ворошилова шкідники і хвороби мало були поширені, бо з ними своєчасно провадили боротьбу. На досвіді колгоспу ім. Ворошилова по боротьбі з шкідниками і хворобами і спинимось нижче.

Капустянка. Саме на знижених і угноених місцях, де розміщують махорку найбільше буває розповсюджена капустянка і тут вона може завдати посівам великої шкоди. В 1936 році на площі ланки П. Шолом, як і на площах інших ланок, капустянка створювала реальну загрозу врожаєві. Палажка Явдокимівна застосувала такого способу боротьби з цим шкідником. В міжряддях посівів махорки сапками робили борозенки глибиною 4—5 сантиметрів і добре поливали водою. На дно борозенки розкладали отруєну миш'яком кукурудзу і борозенки загортали землею на 2—3 сантиметри. Капустянку приваблює волога ґрунту. На политих місцях капустянка робить собі ходи, натрапляє на отруєні принади, поїдає їх і гине. Місця, де розкладено принади, позначали кілочками, щоб можна було їх полити ще раз. В сухому ґрунті капустянка не робить собі ходів і тому принади, покладені в сухий ґрунт, не дають ніякого ефекту.

Ланка П. Шолом таким чином зовсім знищила шкідників.

Треба додати, що отруєні шкідники вилазять на поверхню ґрунту і тут гинуть. Отруєних шкідників треба щодня вибиру-

вати і знищувати. Краще їх спалити, щоб не отруювалась свійська птиця. Цього спочатку було не врахувала Палажка Явдокимівна. Назбиравши доброго кошика отруєних шкідників, вона занесла їх до себе на подвір'я. Кури охоче їх поїли і теж потруїлись.

Добрі наслідки дає обкопування посівів рівчакками глибиною до 30 сантиметрів з сторчковими стінками і накопування на плантаціях ямок (колодязів) глибиною 30—40 сантиметрів. У канавки та колодязі потрапляє багато шкідників, особливо нічної пори, коли капуста найбільше рухається. Вибирати шкідників треба на світанку, бо коли розвидниться—шкідники зариваються в землю.

Озима совка—здебільшого пошкоджує ті посіви, де не своєчасно провадиться боротьба з бур'янами. Цей шкідник відкладає свої яєчка переважно на бур'янах, з яких потім молода гусінь перелазить на махорку і під'їдає її стебло біля прикореневої шийки. На посівах махорки, чистих від бур'янів, гусені озимої совки майже не спостерігається. Отже, вчасна боротьба з бур'янами, тобто виконання їх в момент проростання, є надійним заходом боротьби з озимою совкою.

На тих посівах, де буде виявлено гусінь озимої совки, треба вжити таких заходів:

1. Розкладати принади з молоді трави або гички буряків. Під такі принади охоче забирається гусінь, яку потім щодня вибирають.

2. Плантації махорки обкопують навкруги канавками, щоб не допустити перелізання гусені з суміжних площ.

Дротяник—личинка жука-ковалика—пошкоджує махорку, під'їдаючи молоді рослини. Личинка живе в землі протягом чотирьох-п'яти років, весь час пошкоджуючи посіви махорки. Найчастіше зустрічається дротяник на площах після таких попередників, як багаторічні трави, морква, картопля.

Найкращий спосіб боротьби з дротяником—це виловлювання його на принади з картоплі. Для цього розрізану на шматочки картоплину розкладають у землю на глибину 5—8 сантиметрів, позначаючи ці місця паличками. Через день-два принади оглядають і вибирають з них шкідників. Рекомендується також застосовувати отруєні принади, проте кращим способом боротьби з дротяником є виловлювання його на принади з картоплі.

Мідляк піщаний завдає великої шкоди молодим сходам махорки-сіянки. Кращим способом боротьби з цим шкідником є виловлювання його в канавках. Плантації махорки-сіянки обкопують навкруги канавками завглибшки 30—40 сантиметрів, а також накладають сітку мілких канавок завглибшки 10—12 сантиметрів, викопуючи по дну канавок ямки (колодязі), завглибшки 25—30 сантиметрів. Жуків, що потрапляють в канавки та колодязі, вибирають і знищують.

З хвороб найбільшої шкоди посівам махорки завдають рябуха і підгар. Обидві ці хвороби найбільше бувають поширені на площах з низькою родючістю ґрунту, при незадовільному догляді за посівами.

В колгоспі ім. Ворошилова удобренню ґрунту і доглядові за посівами приділяють велику увагу, а тому махорка розвивається добре і зазначені хвороби її не пошкоджують.

Рябуха. В боротьбі з рябухою, як показують досліди і практика передовиків, найбільше значення має удобрення ґрунту як органічними так і мінеральними добривами. Особливо велике значення при цьому має внесення азотних і калійних добрив у підживленні, а також глибоке розпушування ґрунту, особливо на тих ділянках, які дуже ущільнюються під час дощів.

Підгар — захворювання незаразне — найчастіше виникає на виснажених ділянках, при низькій якості догляду за посівами. Найбільшої шкоди завдає підгар посівам у посушливі роки. В 1938 посушливому році в багатьох колгоспах України від цієї хвороби врожай махорки знизився на 10—20 і більше процентів. Тим часом на площах передових колгоспів і ланок, які забезпечили належне удобрення ґрунту і високоякісний догляд за посівами, підгару зовсім не було.

Особливо підгорає махорка на площах, засмічених вовчком. Вовчок своїми присосками висмоктує з махорки воду і поживні речовини, через що рослини, позбавлені нормального живлення, починають хворіти.

Щоб не допустити захворювання махорки підгаром, площі, відведені під махорку, треба удобрювати і провадити систематичну боротьбу з бур'янами і особливо з вовчком.

При з'явленні на посівах підгару треба провести розпушування ґрунту, а коли є добрива — і підживити посіви. Підгорілі листки слід обламати і висушити, як сировину.

Вірусні хвороби в окремі роки можуть завдавати посівам махорки великої шкоди. Особливо поширені були вірусні хвороби на посівах махорки в 1944 році. В багатьох колгоспах від цих хвороб посіви махорки майже зовсім загинули. Найбільше зниження врожайів спостерігалось при пізніх строках садіння. При ранніх строках посіву чи посадки і доброму догляді за посівами махорка зовсім не пошкоджувалась вірусами або ж пошкоджувалась дуже мало.

Досвід колгоспу ім. Ворошилова довів, що при високому рівні агротехніки махорка менше пошкоджується вірусами. Не зважаючи на масове поширення вірусних хвороб у Варвинському і суміжних районах в цьому колгоспі махорка лишалась здоровою і розвивалась цілком нормально.

Правильна організація праці вирішує успішне проведення робіт у колгоспі

Багаторічний досвід роботи колгоспів показує, що для забезпечення високих урожаїв площі махорки треба закріпити за окремими ланками. Вирощування махорки потребує спеціальних знань і засвоєння ряду технічних прийомів. Такі роботи, як вирощування розсади, посів, садіння, вершкування, пасинкування, розколювання бадилля тощо, вимагають певних навичок, а тому в більшості колгоспів посіви махорки з року в рік закріплюють за одними і тими ж ланками.

Махоркові ланки виділяються з рілних або городніх бригад. За кожною ланкою закріплюється певна площа махорки, з розрахунку 0,5—0,7 гектара посіву на одного колгоспника.

В деяких колгоспах для вирощування махорки організовують спеціальні бригади. Та це має ряд істотних недоліків, і основним з них є велика навантаженість членів бригади посівами махорки, через що деякі роботи, що їх треба виконати якнайшвидше, як от садіння, проривання сіянки, збирання врожаю тощо, надто розтягуються, а це приводить до зниження врожаю. Крім того, тютюнові бригади часто бувають недосить забезпечені тяглом і сільськогосподарським інвентарем, що також приводить до затягування робіт.

У колгоспі ім. Ворошилова площа махорки розподілена між усіма ланками рілних бригад. Крім махорки, до кожної ланки було доведено завдання по вирощуванню картоплі та проса. Закріплення за ланками по дві-три просапні культури, які обробляються в різні строки, дає можливість рівномірно використовувати робочу силу протягом усього літа і в стислі строки виконувати роботи по культурі махорки. Так само в стислі строки виконувались роботи, зв'язані з використанням тягової сили. Не зважаючи на обмежену кількість тягової сили в колгоспі, весняну підготовку ґрунту (оранку, культивацию, боронування) всі бригади закінчили за три-чотири дні.

Для деяких робіт, як вивезення гною, боронування ріллі, перевезення до сушарень зрубаної махорки, колгоспники використовували власних корів. На частині площ усі роботи, починаючи від підготовки ґрунту до посіву і закінчуючи здачею сировини, ланки провадили разом, не розподіляючи посівів між окремими членами ланок.

Поряд з такою організацією праці, в колгоспі широко практикується закріплення ділянок махорки для індивідуального обробітку. Як показує досвід роботи колгоспу ім. Ворошилова та й інших колгоспів, при закріпленні посівів за окремими членами ланок, обробіток їх буває кращий, ніж при загально-ланковій

системі роботи, і врожай вищий. Закріплення посівів провадиться зразу ж після закінчення посіву і садіння. Посіви махорки розподіляються так, щоб кожний член ланки одержав рівноцінні площі.

На закріплених ділянках колгоспники, на основі індивідуальної відрядності, провадять усі роботи—від шарування посівів до здачі сировини.

Але при цьому іноді трапляється, що окремі колгоспники з тих чи інших причин не мають можливості працювати на плантаціях, отже, тоді посіви, закріплені за ними, можуть лишитись без обробітку. Щоб цього не допустити на випадок хвороби чи вибуття з колгоспу якогось члена ланки, його ділянку обробляють члени тієї ланки, до складу якої він входить.

Поруч з проведенням робіт на посівах махорки, колгоспники працювали і на інших сільськогосподарських роботах, як от на обробітку проса, картоплі, на жнивях, молотбі тощо. Треба відзначити, що участь у цих роботах не перешкоджала доглядати основну культуру — махорку. Махоркові ланки і окремі колгоспники всі роботи по догляді за махоркою провадять своєчасно і в стислі строки. До початку жнив махорка на всіх ділянках була звершкована, спасинкована, ґрунт очищений від бур'янів і добре розпушений. Це дало можливість ланкам під час жнив більшість часу працювати на збиранні хлібів. На проведення повторних пасинкувань колгоспниці витрачали не більше як два-три дні на тиждень.

Звичайно, в окремі періоди довелось працювати з особливо великим напруженням, як наприклад, на початку збирання махорки. На той час ще не закінчились жнива, провадилась молотба хліба. Доводилось працювати і вдень і вночі, щоб вчасно виконати всі роботи.

На час збирання картоплі в колгоспі повністю закінчили вивішування махорки для сушіння і тому всю робочу силу, без жодної шкоди для махорки, можна було переключити на цю роботу.

Колгосп ім. Ворошилова працює за певним планом, в якому для кожної бригади встановлено певні виробничі завдання, строки проведення окремих робіт, урожайність та інші. Правильно складений робочий план дає колгоспові можливість планомірно, за заздалегідь розробленим графіком, провадити всі роботи, в тому числі і роботи по культурі махорки.

Відповідно до бригадних завдань, встановлюються виробничі завдання для кожної ланки окремо. Кожна ланка мала певні завдання по посіву, вирощуванню розсади, удобренню ділянок, урожайності і т. д.

Бригади і ланки порядком соціалістичного змагання одна з одною висувають зустрічні плани, беруть зобов'язання на одер-

жання високих урожаїв. Ланки Федорчаченко, Андрієнко, Волик Сіромолот, Назим зобов'язались виростити по 100 центнерів махорки з гектара.

Велику увагу в колгоспі приділяється обліковій праці, нарахуванню трудоднів.

У колгоспі ім. Ворошилова добре поставлено агітаційно-масову роботу. Колгоспні агітатори, виділені з кращих колгоспників, систематично читають у бригадах газети, проводять бесіди. Це підвищує політичний і культурний рівень колгоспників, сприяє піднесенню продуктивності праці, запалює колгоспників на трудові подвиги. В складних умовах відбудови колективного господарства, колгоспники артїлі ім. Ворошилова не тільки з честю виконали планові завдання, але й по ряду показників добились великого їх перевиконання.

Колгосп відновлює свою передвоєнну славу

В 1944 році ворошиловці з 40 гектарів махорки зібрали і здали державі 1123 центнери високоякісної сировини, проти плану поставки 412 центнерів.

При середній урожайності по колгоспу—28 центнерів з гектара, багато ланок домоглися значно вищих урожаїв. Наприклад, ланка Ольги Федорчаченко з площі 0,9 гектара зібрала 102 центнери махорки, що становить 113 центнерів з гектара. Ланка Уляни Андрієнко з такої ж площі зібрала 98 центнерів, ланка Марії Волик з 0,82 гектара зібрала 92 центнери. А минулий рік, як відомо, був малосприятливим для культури махорки, бо була холодна й суха весна, зливи, поширені хвороби.

Колгосп ім. Ворошилова домогся добрих наслідків і по інших культурах. Першим у районі він розрахувався з державою по хлібопоставках, натуроплаті і, крім того, вніс у фонд Червоної Армії 882 центнери добірного зерна та 350 центнерів картоплі, план м'ясопоставок виконано на 334%.

Успішно провів колгосп посів озимини і оранку на зяб: план посіву озимини виконано на 109%, зяблевої оранки—на 150%.

Великих успіхів досяг колгосп у відновленні тваринництва. На фермі усуспільненої великої рогатої худоби стоїть 156 голів, на свинофермі—39 голів, вівцефермі—43 голови, створено птахоферму і відновлено колгоспну пасіку. Повністю зліквідовано серед колгоспників безкорівність, 32 колгоспних двори одержали телиці.

На трудодень колгоспникам видано по два кілограми хліба. За продану махоркову сировину одержано від держави 224 тисячі карбованців грішми, в тому числі премій-надвишок—126 тисяч карбованців. Крім того, колгосп одержав за продану махорку

180 центнерів солі і 1300 кілограмів мила. Половина премій-надвишок, а також сіль і мило розподілені між колгоспниками, що працювали на махорці, відповідно до виробленої на ній кількості трудоднів.

Добре підготувавшись до боротьби за ще вищі врожаї махорки і інших культур у 1945 році, ворошиловці докладають усіх зусиль, щоб швидше відбудувати своє господарство і повернути колгоспу минулу славу.

1945

ЗМІСТ

	Стор.
Вступ	3
Посіви махорки розміщати на високородючих ділянках	5
Грунт під махорку щороку удобрювати	6
Правильно вибрати спосіб вирощування махорки	8
Старанно обробляти грунт	9
Найвищі врожаї дають ранні посіви	10
Виростити ранню розсаду	11
Рання саджанка забезпечує високі врожаї	14
Добрий догляд за посівами—основа високого врожаю	15
Вершкування і пасинкування	18
Збирання махорки	19
Висока агротехніка—важлива умова боротьби з шкідниками і хворобами	24
Правильна організація праці вирішує успішне проведення робіт у колгоспі	27
Колгосп відновлює свою передвоєнну славу	29

Центральна Научна
 БІБЛІОТЕКА УД
 inv. № 2688/82

Підписано до друку 30/V 1945 р. БФ 00905, 2 друк. арк. Формат паперу 60×84 см.
 Вага паперу 30 кг. В 1 друк. арк. 44.000 л. Зам. 844. Тир. 10.150.

Друкарня Державного видавництва сільськогосподарської літератури УРСР
 „Комуніст“. Харків, Пушкінська, 29

